

Designing a Model for the Development of Legal Solutions for Judicial Human Resources; Mix Method Research

Sayyed Reza Sayyedjavadein *

Fereshteh Amin **

Muhammad Taban ***

Rasool Rasai Fard ****

Abstract

This research is aimed at designing a model for the development of legal solutions for judicial human resources. This a mixed research (following qualitative method first, and then, quantitative method). In the qualitative phase, following library study method, interviews with 17 legal experienced judicial and academic specialists, selected by judgment method, along with Delphi Panel method (in 3 rounds) were conducted. Data from the research literature and interviews, which were coded, and the data from Delphi panel triple run method using Kendall's statistical test of agreement were analyzed. Survey method was used to test the acquired model in the quantitative phase of the research. From a number of 976 statistical population, 256 were selected as the sample with standard number method in structural equation model. The data were analyzed using confirmatory factor analysis based on the structural equation model. The research resulted in a model of developing legal solutions for judicial human resource including 91 components derived from grounding, contextual, procedural, and outcome dimensions.

Keywords: *judicial issues, legal solutions, developing judicial human resource, mixed method.*

---

* Full professor of human resource management, Faculty of Management, University of Tehran, Iran
drseyyedjavadein@gmail.com

** Assistant professor of human resource management, Faculty of Management, University of Tehran, Iran
famin@ut.ac.ir

*** Assistant professor of human resource management, Faculty of Management, University of Ilam
m.taban@ilam.ac.ir

**** Corresponding author: PhD candidate of human resource management, University of Tehran, Alborz Complex, Iran
r.rasaeifard@gmail.com

شاپا چاپی: ۸۰۰۲ - ۸۲۵۴
شاپا الکترونیکی: ۵۰۷۲ - ۲۶۴۵

نشریه علمی
پژوهشهای مدیریت منابع انسانی
(بهار ۱۳۹۹، سال ۱۲، شماره ۱: ۳۸ - ۹)

طراحی الگوی توسعه راه‌حل‌یابی حقوقی منابع انسانی قضایی؛ پژوهشی آمیخته

سیدرضا سیدجوادین*، فرشته امین**، محمد تابان***، رسول رسایی فرد****

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۸/۰۶

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۰/۰۲

چکیده

هدف مقاله حاضر، طراحی الگوی توسعه راه‌حل‌یابی حقوقی منابع انسانی قضایی است. روش تحقیق از نوع ترکیبی اکتشافی (ابتدا کیفی و سپس کمی) می‌باشد. در تحقیق کیفی، روش مطالعه کتابخانه‌ای، روش مصاحبه با ۱۷ نفر خبره قضایی و دانشگاهی (انتخاب با روش قضاوتی) و نیز روش دلفی با ۱۵ نفر عضو اجرا شده است. داده‌های حاصل از ادبیات تحقیق و مصاحبه با روش کدگذاری و داده‌های حاصل از اجرای راندهای سه‌گانه پنل دلفی با روش آزمون آماری توافق‌سنجی کنادال تحلیل شده است. در تحقیق کمی روش پیمایش و با هدف آزمون مدل تحقیق اجرا شده است. از ۹۵۶ نفر جامعه آماری تعداد ۲۷۶ نفر نمونه با روش تعداد استاندارد در الگوی معادلات ساختاری انتخاب شده است. داده‌ها با روش تحلیل عاملی تأییدی مبتنی بر الگوی معادلات ساختاری تحلیل شده است. نتیجه تحقیق الگوی توسعه راه‌حل‌یابی حقوقی منابع انسانی قضایی می‌باشد که دارای ۱۵ مؤلفه و در قالب چهار بعد: بستر ساز، محتوایی، فرایندی و نتیجه‌ای است.

کلیدواژه‌ها: مسئله قضایی؛ راه‌حل حقوقی؛ توسعه منابع انسانی قضایی؛ آمیخته پژوهش

* استاد مدیریت منابع انسانی، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران
drseyyedjavadein@gmail.com
** استادیار مدیریت منابع انسانی، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران
famin@ut.ac.ir
*** استادیار مدیریت منابع انسانی، گروه مدیریت، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران
m.taban@ilam.ac.ir
**** نویسنده مسئول: دانشجوی دکتری مدیریت منابع انسانی، دانشگاه تهران (پردیس البرز)، تهران، ایران
r.rasaeifard@gmail.com

مقدمه

منابع انسانی قضایی، مهم‌ترین رکن در عملکرد و برون‌داد نظام قضایی است؛ لذا توسعه منابع انسانی قضایی، زمینه‌ساز توسعه عملکرد و برون‌داد نظام قضایی است (مورتون^۱، ۲۰۱۸). بررسی مسائل قضایی و حل آنها مأموریت محوری منابع انسانی قضایی است (جانزمیس^۲، ۲۰۱۹). انسان قضایی برای تحقق این مأموریت از راهبرد راه‌حل‌یابی حقوقی بهره می‌برد (زیمس^۳، ۲۰۰۸). به دلیل ماهیت تفسیری و استدلالی حل مسئله قضایی، راه‌حل‌یابی حقوقی به مثابه رویکردی مسلم در حل مسئله قضایی شناخته شده است (ریان^۴، ۲۰۱۷)؛ چراکه قاضی از رهگذر راه‌حل‌یابی حقوقی، بر پویایی‌ها و پیچیدگی‌های حقوقی مسئله قضایی غلبه می‌کند و بینش استدلال‌گرایی حقوقی را برای حل مسائل قضایی اتخاذ می‌نماید (نلسون^۵، ۲۰۱۵). راه‌حل‌یابی حقوقی طی فرایندی چهارمرحله‌ای محقق می‌شود. انسان قضایی در مرحله اول مسئله قضایی را ادراک و فهم می‌کند (مسئله‌شناسی)؛ در مرحله دوم چگونگی شکل‌گیری مسئله قضایی را کشف می‌کند (مسئله‌یابی)؛ در مرحله سوم مسئله قضایی را با مواد و مفاد قانونی تفسیر می‌نماید (تفسیر) و در مرحله چهارم برای حل مسئله قضایی به استدلال حقوقی می‌پردازد (استدلال) (والگرین^۶، ۲۰۰۹). به دلیل تنوع، تعدد، پیچیدگی و پویایی مسائل قضایی، قاضی نیازمند بهره‌گیری از الگوی راه‌حل‌یابی حقوقی پویا، متنوع و متعدد است (پراکن^۷، ۲۰۱۵). زیرا مسائل قضایی دارای ابعاد، اجزاء و بازیگران شامل ذی‌نفعان، قوانین، اسناد، شواهد و مدارک است و از تضاد حقوقی میان دو یا چند ذی‌نفع اعم از اشخاص حقیقی و حقوقی به وجود می‌آید (سامئل^۸، ۲۰۱۵) و هریک از ذی‌نفعان با استناد به شواهد و مدارک، دارای تفاسیر حقوقی خاص خود است (ریووس^۹، ۲۰۱۰).

1. Morton
2. Jaunzemis
3. Siems
4. Ryan
5. Nelson
6. Wahlgren
7. Prakken
8. Samuel
9. Reeves

از این رو کاربرد الگوی واحد راه‌حل‌یابی حقوقی، همیشه راهگشا نیست و انعطاف در راه‌حل‌یابی حقوقی و منطبق با مسئله قضایی، ضروری است (لاسل،^۱ ۲۰۱۱). در نتیجه، توسعه راه‌حل‌یابی حقوقی، موضوع محوری در توسعه منابع انسانی قضایی است (پوسنر^۲، ۲۰۰۸). بررسی پایگاه‌های علمی حاکی از آن است که تحقیقات متعددی بر نقش و اهمیت راه‌حل‌یابی حقوقی در موفقیت عملکرد قاضی تأکید داشته‌اند (راسین^۳، ۲۰۱۵)؛ همچنین اتخاذ دیدگاهی پویا را در راه‌حل‌یابی حقوقی مسائل قضایی توصیه نموده‌اند (مورتون، ۲۰۱۸). با این وجود، موضوع غالب پژوهش‌ها شامل اهمیت، تأثیر، جایگاه و ضرورت راه‌حل‌یابی حقوقی در حرفه قضاوت می‌باشد و توسعه راه‌حل‌یابی حقوقی در امر قضاوت، به‌طور اختصاصی مورد پژوهش قرار نگرفته است (پوسنر، ۲۰۱۰؛ مورتون، ۲۰۱۸). از نقطه نظر قوانین داخلی، فصل هشتم قانون خدمات کشوری ایران بر اهمیت نقش انسان قضایی صاحب صلاحیت در موفقیت نظام قضایی تأکید دارد (قانون خدمات کشوری، ۱۳۸۶). لذا توسعه قضاوت با هدف توسعه عملکرد نظام قضایی در ایران در رسیدگی به پرونده‌های قضایی، امری ضروری است (پیام آموزش، ۱۳۹۶: ۲۴) و این موضوع به‌مثابه چالش قوه قضائیه در خصوص رسیدگی به بیش از ۱۵ میلیون پرونده قضایی است (پایگاه اینترنتی قوه قضائیه، ۱۳۹۷). از این رو، این پژوهش انجام شده است تا الگوی توسعه راه‌حل‌یابی حقوقی طراحی نماید. بنابراین، سؤال پژوهش عبارت است از اینکه: الگوی توسعه راه‌حل‌یابی حقوقی منابع انسانی قضایی چیست؟

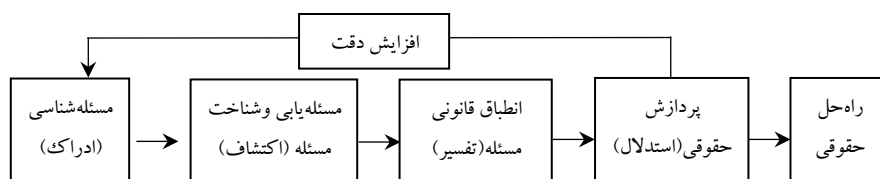
راه‌حل‌یابی حقوقی

علم حقوق به‌عنوان شاخه‌ای از علوم اجتماعی، به بررسی استدلالی و روشمند قوانین حاکم بر جامعه و دولت می‌پردازد و چگونگی پیدایش، سیر تحول، وضع، تصویب، تفسیر، استنباط و بالاخره اجرای قوانین را مورد بحث قرار می‌دهد (نلسون، ۲۰۱۵). موضوع محوری در علم حقوق، مفهوم حق است که دارای معانی لغوی، فلسفی، کلامی و روش‌شناختی است. در یک تعریف

1. Lasswell
2. Posner
3. Rassin

جامع، حق عبارت از سلطه و یا اختیاری است که شخص حقیقی و یا حقوقی به‌طور ذاتی و یا قراردادی از آن برخوردار است و سلب آن موجب ادعا برای بازپس گرفتن آن می‌شود (کاتوزیان، ۱۳۸۹). انسان قضایی کسی است که از حقوق، قوانین و مقررات داخلی و خارجی آگاهی دارد و می‌تواند قوانین را تفسیر حقوقی کند. رسالت انسان قضایی، بررسی مسئله قضایی و راه‌حلیابی حقوقی متناسب با ماهیت مسئله است (کاتوزیان، ۱۳۸۶). در علم حقوق دو دیدگاه غالب در زمینه تفسیر حقوقی وجود دارد؛ اول مکتب تفسیر سنتی که از آن به‌عنوان مکتب تفسیر لفظی یاد می‌شود و دوم مکتب تفسیر نوین است. در مکتب تفسیری سنتی و یا لفظی قاضی برای صدور رأی به مجموعه قوانین مصوب رجوع می‌نماید و اراده قانون‌گذار را به‌دست می‌آورد. اما به‌دلیل مشکلات ناشی از ابهام، نارسایی و تناقض قوانین، مکتب تفسیر لفظی در بسیاری از موارد ناکارآمد است و مکتب تفسیری نوین مورد توجه قرار گرفته است. براساس مکتب تفسیری نوین، حقوق را نباید یک نظام بسته در نظر گرفت که قاضی مکلف به رجوع به مجموعه قوانین مصوب است، بلکه حقوق ابزاری برای نیل به اهداف و ارتقای ارزش‌های اجتماعی است (شریفی، ۱۳۹۴). پیرو مکتب تفسیری نوین، مهم‌ترین خصیصه روش‌شناسانه در علم حقوق، تکیه بر راه‌حلیابی حقوقی است؛ چراکه حل یک مسئله حقوقی از راه پرپیچ‌وخم راه‌حلیابی حقوقی می‌گذرد تا حقیقت امر که همان واقعیت دعوای قضایی است، به‌اثبات برسد (شاوور^۱، ۲۰۱۰). فرایند راه‌حلیابی حقوقی عبارت از جراحی مسئله قضایی و جستجوی علائم و اشارات از نقطه‌نظر حقوقی است (ادراک). قاضی از رهگذر جراحی مسئله قضایی، به‌وزن‌دهی به روایت‌ها، اسناد و مدارک ارائه‌شده اقدام می‌کند و به حقیقت مسئله قضایی دست می‌یابد (اکتشاف). قاضی با جمع‌آوری و ترکیب شواهد درخصوص مسئله، اطلاعات را فراترکیب می‌کند و به نحوه ارتباط حقوقی طرفین مسئله قضایی با قوانین مربوطه، دست می‌یابد (انطباق). قاضی سپس نقشه مفهومی شواهد و داده‌ها را در ذهن خود ترسیم می‌کند و به استدلال حقوقی برای حل مسئله اقدام می‌کند (استدلال) و نهایتاً ضمن ارائه دلایل مستدل، رأی قضایی نهایی را صادر می‌کند (والگرین، ۲۰۰۹؛

پنداس^۱، ۲۰۰۷). در فرایند راه‌حل‌یابی حقوقی قاضی دائماً میان این چهار مرحله رفت و برگشت دارد و به داده‌ها و اطلاعات اولیه رجوع می‌کند تا بتواند استدلال حقوقی دقیق‌تر داشته باشد (پری^۲، ۲۰۱۴). فراگرد راه‌حل‌یابی حقوقی در شکل ۱ ارائه شده است.

شکل ۱. فراگرد راه‌حل‌یابی حقوقی / منبع: مؤلفان

توسعه راه‌حل‌یابی حقوقی به معنای توسعه اندیشیدن حقوقی است (شاپیرو^۳، ۲۰۱۱). مسائل قضایی همیشه از نوع ساده، قابل پیش‌بینی و شفاف نیستند، بلکه پویا، پیچیده، غیرقابل پیش‌بینی و مبهم هستند؛ لذا انسان قضایی نیازمند سطح بالایی از شایستگی اندیشیدن حقوقی است تا بر پویایی، پیچیدگی و ابهامات مسئله قضایی فایق آید (اسپاک^۴، ۲۰۰۸). پیرو توسعه راه‌حل‌یابی حقوقی، شایستگی‌های حقوقی مانند مدیریت ابهام، طراحی نقشه ذهنی، ارزیابی تعارض میان مفاهیم، ارزیابی تبادل میان ادعاهای حقوقی، راستی‌آزمایی ادعاهای حقوقی، مفهوم‌پردازی رویدادهای احتمالی در پرونده، رصد تعارضات میان منافع طرفین و نهایتاً هدایت فرایند رسیدگی به پرونده به سمت تصمیم قضایی مستدل و قابل اجرا توسعه می‌یابد (پراکن، ۲۰۱۵؛ سزابو^۵، ۲۰۱۰). به علاوه از رهگذر توسعه راه‌حل‌یابی حقوقی، جهان‌بینی، ارزش‌ها، بینش‌ها، عقاید، نیت‌ها، پیش‌فرض‌های حقوقی و همچنین ویژگی‌های شخصیتی انسان قضایی دستخوش تغییر می‌شود که در نهایت قاضی به بازاندیشی در سبک راه‌حل‌یابی حقوقی خود اقدام می‌کند

1. Pendas
2. Perry
3. Shapiro
4. Spaak
5. Szabo

(موناسل^۱، ۲۰۱۳؛ راسین، ۲۰۱۵). توسعه راه‌حل‌یابی حقوقی بیشتر از آنکه دارای ابعاد محاسباتی و عینی باشد، دارای درونمایه‌های روان‌شناختی، توسعه ذهن و توسعه مهارت‌های استدلال است؛ چراکه خلاقیت، نوآوری، تفسیر انتقادی، شک‌گرایی استدلالی، آزمون مفروضات و مدیریت محتوایی تعارضات از جمله دستاوردهای توسعه راه‌حل‌یابی حقوقی است. مطالعه تماتیک ادبیات تحقیق و طبقه‌بندی باز، محوری و انتخابی دیدگاه‌های پژوهشگران، حاکی از وجود چهار نوع محور برای توسعه راه‌حل‌یابی حقوقی است. این محورها شامل پیش‌نیازهای توسعه راه‌حل‌یابی، توسعه توان فکری در راه‌حل‌یابی، توسعه یادگیری عملی راه‌حل‌یابی و پیشران‌های توسعه راه‌حل‌یابی است. پیش‌نیازهای توسعه به‌مثابه الزامات توسعه هستند و نقش بسترسازی را در توسعه ایفا می‌کنند. توسعه توان فکری بر مهارت‌های اندیشیدن خلاق و پویا متمرکز است، زیرا قاضی در حرفه قضاوت از رهگذر ادراک، اکتشاف، انطباق و استدلال به حل مسئله قضایی اقدام می‌کند. توسعه ضمن خدمت حول استفاده از فرصت‌های ضمن خدمت برای توسعه است؛ چراکه قاضی در خلال تجربه روزانه حل مسائل قضایی با تفاسیر متفاوت و جدید از قانون مواجه می‌شود. پیشران‌های توسعه بر استدلال‌گری حرفه قضاوت تأکید دارد؛ چراکه قاضی در نهایت باتکیه بر استدلال‌های حقوقی به حل مسئله قضایی اقدام می‌کند. جدول شماره ۱ محورهای توسعه راه‌حل‌یابی حقوقی در ادبیات تحقیق را نشان می‌دهد.

جدول ۱. محورهای توسعه راه‌حل‌یابی حقوقی در ادبیات تحقیق

منبع	مفهوم	محور
ABA, 2017; Brickner, 2009; Hastie and Gideon, 2015; Hohfeld, 1913; Levi, 2012;	تقویت مهارت‌های فکری موجب ارتقای مهارت قاضی در شناسایی پیش‌فرض‌های حقوقی قوانین می‌شود.	پیش‌ران
Blackshield et al, 2003; Brickner, 2009; Jaunzemis et al, 2019; Genn et al, 2006	ثبت تجربیات قضایی و استفاده از تجربیات به بهبود فرایند رسیدگی به پرونده قضای منجر می‌شود.	پیش‌ران
ABA, 2017; Breyer, 2009; Gerhardt, 2008; James, 2010;	شناخت وضعیت حقوقی مطلوب و مقایسه آن با وضعیت حقوقی موجود به بهبود عملکرد قاضی منجر می‌شود.	پیش‌ران
Gerber, 2013; Brickner, 2009; Hastie and Gideon, 2015;	درک تفاوت میان جنبه‌های قطعی و غیرقطعی حقوقی به استدلال صحیح در حل مسئله قضایی منجر می‌شود.	پیش‌ران
Berger, 2009; Brickner, 2009; Hirsch, 2001; Jaunzemis et al, 2019;	درک تفاوت‌های میان کنشگری فعال و انفعالی ذی‌نفعان در ایجاد مسئله حقوقی به استدلال صحیح منجر می‌شود.	پیش‌ران
Bekhruz, 2011; Cassam, 2010; James, 2010; ; Lasswell, 2011;	اهتمام قاضی به درک انگیزه‌های پنهان ذی‌نفعان و انگیزه‌های مربوطه به استدلال بهتر برای مسئله منجر می‌شود.	پیش‌ران
ABA, 2017; Blackstone, 2011; Cavanagh, 1980; Markesinis, 2000; Gerhardt, 2008;	کنکاش، کشف و درک تفاوت میان تفسیر طرفین از مسئله قضایی به استدلال قضایی بهتر منجر می‌شود.	پیش‌ران
Bekhruz, 2011; Berger, 2009; Mazzaresse, 2002; McCormack, 2011; Vick, 2004	توسعه بینش میان‌رشته‌ای در قضاوت موجب درک بهتر مسئله قضایی می‌شود.	پیش‌نیاز
Brickner, 2009; Markesinis, 2000; Gerhardt, 2008; ; Lasswell, 2011; Stuckey, 2007	مطالعه پرونده‌های قضایی شاخص به بهبود الگوهای فکری قضایی در رسیدگی به پرونده قضایی می‌شود.	پیش‌نیاز
Bekhruz, 2011; Curriden, 2000; James, 2010; McCormack, 2011;	تسلط قاضی بر نظام‌های حقوقی چندگانه باعث می‌شود قاضی در حل مسائل قضایی دقت عمل داشته باشد.	پیش‌نیاز
Bekhruz, 2011; Broiles, 1996; Markesinis, 2000; Hastie and Gideon, 2015;	قاضی برای رسیدگی به پرونده نیازمند اکتساب مهارت تفکر انتقادی است تا مهارت استدلالی او ارتقاء یابد.	توان فکری
Brickner, 2009; Mazzaresse, 2002; Giraud, 1980; McCormack, 2011;	قاضی باید از هر دو رویکرد قیاسی و استقرایی در حل مسئله قضایی بهره‌بردارد.	توان فکری
Appleby et al, 2013; Blackshield et al, 2003;	استدلال و ارتقاء مهارت استدلالی به نتیجه‌گیری بهتر برای حل مسئله قضایی منجر می‌شود.	توان فکری
Brickner, 2009; Gobet, 1997; Mazzaresse, 2002; James, 2010;	مهارت قاضی در حل مسئله تابعی از تسلط طراحی نقشه‌های ذهنی و استدلالی مرتبط با پرونده قضایی است.	توان فکری

ادامه جدول ۱. محورهای توسعه راه‌حل‌یابی حقوقی در ادبیات تحقیق

منبع	مفهوم	محور
Gerber, 2013; Hastie and Gideon, 2015; Lasswell, 2011;	قاضی در صورت تسلط بر دام‌ها و موانع ذهنی، در حل مسئله قضایی و رسیدگی به پرونده موفق‌تر است.	توان فکری
Appleby et al, 2013; Mazzaresse, 2002; Blackstone, 2011; Levi, 2012;	اهتمام برای خلاقیت قضایی و ارائه ایده‌های قضایی جدید موجب ارتقای مهارت او می‌شود.	توان فکری
Brickner, 2009; Daniel, 2016; ; Lasswell, 2011; Levi, 2012;	کنکاش، کشف و درک نقشه شناختی ذی‌نفعان در ایجاد مسئله قضایی به بهبود تفکر استدلالی منجر می‌شود.	توان فکری
Dawe, 2017; Frank, 1949; Frankfurter, 1948; Jaunzemis et al, 2019;	اهتمام خودانگیزانه قاضی به توسعه دانش و مهارت استدلال، زمینه لازم برای توسعه استدلال حقوقی است.	توان فکری
ABA, 2017; Gerhardt, 2008; Hirsch, 2001; Jaunzemis et al, 2019;	قاضی برای رسیدگی به پرونده باید بتواند فرایند رسیدگی و اجرای مسئله قضایی را برنامه‌ریزی ذهنی نماید.	یادگیری عملی
Berger, 2009; Brickner, 2009; Lasswell, 2011;	برای یادگیری از تجربیات و ارتقاء مهارت، قاضی باید ترجیحات فکری طرفین دعوا و نیت آنها را تحلیل کند.	یادگیری عملی
Berger, 2009; Cervera, 2013; James, 2010; Jaunzemis et al, 2019; McCrudden, 2006	ریشه‌یابی و بررسی چگونگی شکل‌گیری مسئله قضایی به یادگیری و بهبود بینش قضایی منجر می‌شود.	یادگیری عملی
Appleby et al, 2013; Broiles, 1996; ; Lasswell, 2011;	کنکاش، کشف و درک تفاوت میان دلیل‌های متعارض در مسئله قضایی به بهبود تفکر استدلالی منجر می‌شود.	یادگیری عملی

روش تحقیق

تحقیق حاضر، کاربردی و توسعه‌ای است. این پژوهش با استفاده از روش تحقیق ترکیبی (آمیخته) انجام شده است. طرح این پژوهش براساس نوع‌شناسی کرسول و پلانوکلاک^۱ (۲۰۰۷)، طرح اکتشافی (ابتدا کیفی و سپس کمی) می‌باشد. در مرحله تحقیق کیفی از روش‌های مطالعات کتابخانه‌ای، مصاحبه با خبرگان قضایی و دانشگاهی و نیز روش دلفی استفاده شده است و در مرحله تحقیق کمی، روش پیمایش اجرا شده است. جامعه آماری در مرحله کیفی شامل قضات کلیه دادگاه‌های شهر تهران است که دارای حداقل ۱۲ سال سابقه قضاوت می‌باشند. نمونه آماری در مرحله کیفی تعداد ۱۷ نفر جهت انجام مصاحبه و ۱۵ نفر جهت اجرای روش دلفی است

1 . Creswell and Plano Clark

که با روش قضاوتی انتخاب شده است. جامعه آماری در مرحله کمی شامل ۹۵۶ نفر از قضات کلیه دادگاه‌های در شهر تهران می‌باشد که دارای حداقل ۵ سال سابقه قضاوت می‌باشند. نمونه آماری در مرحله کمی شامل ۲۷۶ نفر است که مبتنی بر روش معادلات ساختاری انتخاب شده است. ابزار گردآوری داده‌ها در مرحله تحقیق کیفی شامل فیش‌برداری از اطلاعات کتابخانه‌ای و مصاحبه با خبرگان دانشگاهی و قضایی و نیز پرسشنامه برای اجرای راندهای سه‌گانه دلفی است. ابزار گردآوری داده‌ها در مرحله تحقیق کمی شامل پرسشنامه آزمون مدل بوده است. روش تحلیل اطلاعات در مرحله تحقیق کیفی شامل تحلیل تماتیک برای تحلیل داده‌های حاصل از ادبیات تحقیق و مصاحبه و آزمون آماری کندال برای بررسی ضریب توافق میان اعضای دلفی می‌باشد. روش تحلیل در مرحله کمی شامل آمار توصیفی و تحلیل عاملی تأییدی است. در مرحله کیفی جهت اطمینان از روایی، از روش دریافت بازخورد از ۵ نفر مشارکت‌کنندگان در مصاحبه و پنل دلفی استفاده شد و برای اطمینان از پایایی از فرایند نظام‌مند ثبت، ضبط و نوشتن داده‌ها (ضبط صدا، پیاده‌سازی مصاحبه و نگارش داده‌های شفاهی)، تحلیل نظام‌مند و روش‌مند داده‌ها و استخراج منطقی مقوله‌ها و مفاهیم انتزاعی کلان‌تر بر مبنای روش کدگذاری استفاده شده است. در مرحله تحقیق کمی برای اطمینان از روایی تحقیق از دو روش بررسی اعتبار محتوایی (نظرخواهی از ۴ نفر خبره) و روش بررسی اعتبار سازه (بررسی بارهای عاملی در الگوی معادلات ساختاری) استفاده شد و نیز برای اطمینان از پایایی از روش بررسی ضریب آلفای کرونباخ با مقدار کل ۰/۹۲۱ استفاده شد.

یافته‌های تحقیق

یافته‌های تحقیق در بخش کیفی تحقیق شامل نتایج حاصل از انجام مطالعات کتابخانه‌ای و مصاحبه با ۱۷ نفر از قضات شاغل، مشاور حقوقی و قاضی بازنشسته است که با روش تماتیک (کدگذاری باز، محوری و انتخابی) تحلیل شده‌اند. همچنین یافته‌ها شامل نتایج اجرای راندهای سه‌گانه دلفی با ۱۵ نفر است که با روش بررسی ضریب توافق کندال، میزان توافق اعضای پنل

دلفی تحلیل شده است. در ادامه، آمار جمعیت‌شناختی مصاحبه‌شوندگان و اعضای پنل دلفی (جدول شماره ۲)، نتایج کدگذاری داده‌های حاصل از ادبیات و مصاحبه (جدول شماره ۳)، نتایج اجرای راندهای سه‌گانه روش دلفی (جدول شماره ۴) و الگوی نهایی تحقیق (شکل شماره ۱) ارائه می‌شود.

جدول ۲. آمار جمعیت‌شناختی مصاحبه‌شوندگان و اعضای پنل دلفی

حوزه فعالیت	تعداد	تحصیلات	سمت	جنسیت	سابقه
قضاوت	۱۱	کارشناسی / کارشناسی ارشد / دکترا	قاضی / رئیس دادگاه / رئیس دادگستری / مدرس دانشگاه	مرد	۱۲ سال
مشاوره	۲	کارشناسی ارشد / دکترا	مشاور حقوقی / وکیل / قاضی سابق	مرد / زن	۱۲ سال
قاضی بازنشسته	۴	کارشناسی ارشد / دکترا	قاضی سابق / رئیس دادگاه سابق / رئیس دادگستری سابق / مدرس	مرد	۲۰ سال

جدول ۳. نتایج کدگذاری داده‌های حاصل از مصاحبه *

بهد	مؤلفه	مفهوم	مصاحبه *
بهره‌رسانی	استدلال حقوقی	مطالعه و رجوع به متون حقوقی با رویکرد بهبود توانایی استدلال	م، ۱، ۵، ۸، ۱۶، ۱۷
		رصد و ساده‌سازی استدلال‌های مد نظر قانون‌گذار مبتنی بر دانش حقوقی	م، ۳، ۵، ۶، ۹، ۱۰
	دانش میان‌رشته‌ای	کسب دانش از منظرهای علمی متعدد مرتبط با علم حقوق	م، ۲، ۴، ۵، ۱۱، ۱۳
		آمیزش دانش حقوقی و غیرحقوقی در تفاسیر حقوقی از قوانین	م، ۱، ۵، ۸، ۹، ۱۳
	نظام حقوقی چندگانه	مقایسه تطبیقی استدلال‌ها و تفسیرهای حقوقی در قوانین چندگانه	م، ۲، ۴، ۵، ۶، ۱۱، ۱۷
		درک سلسله‌مراتبی استدلال‌ها و تفسیرهای حقوقی در قوانین چندگانه	م، ۲، ۴، ۵، ۶، ۱۱، ۱۴
	مسائل قضایی شاخص	مطالعه پرونده‌های قضایی شاخص و منتخب با رویکرد یادگیری	م، ۳، ۴، ۵، ۱۲، ۱۳
شناخت الگوهای فکری و استدلالی قضات حل‌کننده مسئله		م، ۱، ۳، ۵، ۸، ۱۵	
بهره‌رسانی و توسعه	مسئله‌یابی	ریشه‌یابی، گذشته‌شناسی و بررسی فرایند شکل‌گیری مسئله قضایی	م، ۵، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲
	قضایی	شناسایی منابع اطلاعاتی و اسنادی و ارزیابی آنها در انطباق با قوانین	م، ۱، ۵، ۸، ۱۰، ۱۴
	مدیریت نظم	ترسیم وضعیت مطلوب مسئله از نظر قانونی باتکیه بر تفاسیر حقوقی	م، ۱، ۵، ۹، ۱۴، ۱۶
	ثانویه قضایی	رصد فرایند تبدیل وضعیت قضایی موجود به وضعیت قضایی مطلوب	م، ۵، ۸، ۹، ۱۱، ۱۶
	حافظه تطبیقی	مقایسه مسائل موجود با مسائل قضایی که قبلاً به‌نحو مطلوب حل شده	م، ۱، ۵، ۷، ۱۲، ۱۴
	قضایی	کاربرد و متناسب‌سازی راه‌حل‌های تجربه‌شده برای حل مسئله فعلی	م، ۵، ۷، ۱۲، ۱۴، ۱۷

ادامه جدول ۳. نتایج کدگذاری داده‌های حاصل از مصاحبه *

بند	مؤلفه	مفهوم	مصاحبه*	
رقابتی	ترجیحات	شناسایی مفروضات، نیات، ترجیحات و الویت فکری ذی‌نفعان	م ۱، م ۳، م ۵، م ۱۱، م ۱۲	
	فکری ذی‌نفعان	مقایسه مفروضات، نیات، ترجیحات و الویت فکری ذی‌نفعان	م ۲، م ۵، م ۹، م ۱۰، م ۱۳	
	مدیریت موانع	مدیریت ابهام، شناسایی نقاط بحرانی و غلبه بر پیچیدگی‌های مسئله	م ۲، م ۵، م ۶، م ۱۴، م ۱۶	
	ذهنی	رصد نظام‌مند و جمع‌آوری هدف‌مند اطلاعات مرتبط با مسئله	م ۱، م ۲، م ۴، م ۱۲، م ۱۳	
	همپارچگی	مقایسه تطبیقی استدلال‌های ذی‌نفعان و طرفین مسئله قضایی	م ۵، م ۱۱، م ۱۶، م ۱۷	
	استدلال‌ها	بررسی مواضع و اقدامات ذی‌نفعان از نقطه‌نظر تفسیر حقوقی قوانین	م ۷، م ۸، م ۹، م ۱۳	
معمولی	پرورش تفکر	اتخاذ بینش شک‌گرایی منطقی و نقد سازنده در قبال رویدادهای قضایی	م ۲، م ۷، م ۱۲، م ۱۳، م ۱۴	
	انتقادی	تردید منطقی و مستدل در خصوص تفسیرها و پیش‌فرض‌های ذی‌نفعان	م ۲، م ۵، م ۷، م ۹، م ۱۴	
	پرورش تفکر	شناسایی فرایند شکل‌گیری و ایجاد مسئله قضایی توسط ذی‌نفعان	م ۲، م ۳، م ۵، م ۷، م ۱۶	
	طراحی	ترکیب ایده‌ها و استدلال‌های حقوقی با هدف نیل به یک استدلال نهایی	م ۱، م ۲، م ۵، م ۹، م ۱۳	
	پرورش تفکر	ارزیابی راه‌حل‌های حقوقی ایدئال اما عادلانه، مبتنی بر قانونی و عملیاتی	م ۵، م ۷، م ۱۲، م ۱۳، م ۱۴	
	خلاق	شناسایی راه‌حل‌های حقوقی تجربه‌نشده در شرایط مشابه	م ۵، م ۱۱، م ۱۳، م ۱۴	
	نقشه‌پردازی	انتزاع پیچیدگی و پویایی مسائل قضایی با رویکرد نقشه‌ذهنی استدلالی	م ۲، م ۵، م ۷، م ۹، م ۱۲	
	ذهنی استدلالی	پردازش حقوقی مفاهیم، استدلال‌ها و استنباط‌ها از قوانین و آراء حقوقی	م ۵، م ۶، م ۱۳، م ۱۵، م ۱۶	
	و تجزیه‌و رای	الگویابی استدلال رقیب	اقدام به رقابت استدلالی در خصوص مسئله قضایی واحد با دیگران	م ۱، م ۲، م ۵، م ۷، م ۱۰
			جراحی استدلال‌های دیگران در خصوص مسئله قضایی واحد	م ۱، م ۳، م ۵، م ۸، م ۱۵
الگوسازی از استدلال‌های متفاوت دیگران و شناسایی نکات یادگیرنده			م ۱، م ۴، م ۵، م ۸، م ۱۱	

* در همه مصاحبه‌ها، مصاحبه‌شوندگان بر همه ابعاد مدل اشاراتی داشته‌اند، باین‌وجود محقق مواردی را که بیشتر مورد تأکید مصاحبه‌شونده بوده کدگذاری نموده است / م: مصاحبه / عدد: شماره مصاحبه

در اجرای روش دلفی شاخص‌هایی که در راندهای سه‌گانه متوسط به بالا ارزیابی شده‌اند، انتخاب و وارد مرحله بعدی دلفی شده‌اند. لذا در راندهای اول و دوم، شاخص‌هایی که میانگین آنها از ۳ یا متوسط، بالاتر بوده است، انتخاب و بقیه شاخص‌ها شامل ارزیابی کیفی استدلال‌های دیگران، برگزاری کلاس‌های تمرین استدلال و برگزاری جلسات انتزاع نظم حقوقی حذف شده‌اند. نتایج آزمون رتبه‌های دلیوکنندال (ضریب توافق W) در جدول شماره ۴ آمده است. در راند اول و دوم با توجه به اینکه مقدار آزمون کای دو در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱ معنی‌دار است، لذا با اطمینان ۹۹٪ می‌توان بیان داشت که تفاوت میانگین رتبه‌ها به دلیل آنکه $p < 0.01$

است، معنی‌دار است. با توجه به آنکه مقدار ضریب توافق به صفر بیشتر میل می‌کند؛ پس حتماً باید آزمون مجدداً و با اصلاحاتی اجراء شود. نتایج اجرای راند سوم نشان داد که میانگین شاخص‌ها از ۳ یا متوسط بالاتر است و با توجه به اینکه مقدار آزمون کای دو در سطح خطای کوچکتر از ۰/۰۱ معنی‌دار نیست، لذا با اطمینان ۹۹٪ می‌توان بیان داشت که تفاوت میانگین رتبه‌ها به دلیل آنکه $p < 0.01$ نمی‌باشد، معنی‌دار نیست و اتفاق نظر میان اعضای پنل دلفی وجود دارد. به علاوه ضریب کندال از ۰/۵ بالاتر است و به ۱ بیشتر میل می‌کند و ضریب توافق در حد نسبتاً قوی ارزیابی می‌شود پس می‌توان نظر سنجی را متوقف نمود.

جدول ۴. نتایج اجرای راندهای سه‌گانه روش دلفی

بعد	مؤلفه	شاخص‌ها	دور اول Kendall's W(a) = 0.۰۷۳		دور دوم Kendall's W(a) = 0.۰۷۶		دور سوم Kendall's W(a) = 0.۶۳۳	
			SD	میانگین	SD	میانگین	SD	میانگین
بهره‌رسانی	استدلال حقوقی	مطالعه و رجوع به متون حقوقی با رویکرد بهبود توانایی استدلال	0.67	3.37	0.76	3.63	0.61	4.03
		رصد و ساده‌سازی استدلال‌های مد نظر قانونگذار مبتنی بر دانش حقوقی	0.69	3.93	0.90	3.43	0.69	3.93
	دانش میان‌رشته‌ای	کسب دانش از منظرهای علمی متعدد مرتبط با علم حقوق	0.76	3.90	0.77	3.60	0.67	4.03
		آمیزش دانش حقوقی و غیرحقوقی در تفاسیر حقوقی از قوانین	0.67	3.63	0.90	3.57	0.61	4.03
	نظام حقوقی چندگانه	مقایسه تطبیقی استدلال‌ها و تفسیرهای حقوقی در قوانین چندگانه	0.82	3.53	0.73	3.57	0.69	4.00
		درک سلسله‌مراتبی استدلال‌ها و تفسیرهای حقوقی در قوانین چندگانه	0.49	3.37	0.68	3.57	0.64	3.93
	مسائل قضایی شاخص	مطالعه پرونده‌های قضایی شاخص و منتخب با رویکرد یادگیری شناخت الگوهای فکری و استدلالی قضات حل‌کننده مسئله	0.65	3.30	0.79	3.30	0.78	3.87
			0.56	3.40	0.84	3.70	0.61	3.90

ادامه جدول ۴. نتایج اجرای راندهای سه‌گانه روش دلفی

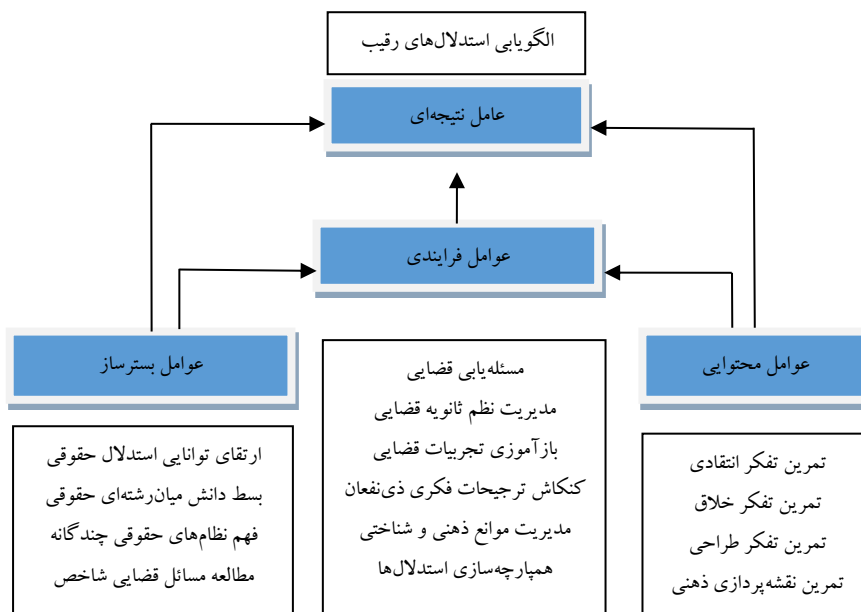
دور سوم Kendall's W(a)=0.633	دور دوم Kendall's W(a)=0.076		دور اول Kendall's W(a)=0.073		شاخص‌ها	مؤلفه	بعد	
	SD	میانگین	SD	میانگین				SD
0.59	3.83	0.79	3.70	0.79	3.70	ریشه‌یابی، گذشته‌شناسی و بررسی فرایند شکل‌گیری مسئله قضایی	مسئله‌یابی	بهره‌مندی و اثربندی
0.67	3.97	0.87	4.00	0.80	3.67	شناسایی منابع اطلاعاتی و اسنادی و ارزیابی آنها در انطباق با قوانین	قضایی	
0.60	3.70	1.00	3.80	0.76	3.67	ترسیم وضعیت مطلوب مسئله از نظر قانونی با تکیه بر تفاسیر حقوقی	مدیریت نظم	
0.69	3.93	0.97	3.53	0.75	3.70	رصد فرایند تبدیل وضعیت قضایی موجود به وضعیت قضایی مطلوب	ثانویه قضایی	
0.71	3.90	0.63	3.43	0.57	3.43	مقایسه مسائل موجود با مسائل قضایی که قبلاً به‌نحو مطلوب حل شده است	حافظه تطبیقی	
0.56	3.97	0.86	3.53	0.52	3.27	کاربرد و متناسب‌سازی راه‌حل‌های تجربه‌شده برای حل مسئله فعلی	قضایی	
0.56	4.03	0.90	3.47	0.77	3.57	شناسایی مفروضات، نیات، ترجیحات و الویت فکری ذینفعان	ترجیحات فکری	
0.63	3.87	0.85	3.37	0.53	3.30	مقایسه مفروضات، نیات، ترجیحات و الویت فکری ذینفعان	ذینفعان	
0.61	3.90	0.89	3.37	0.77	3.60	مدیریت ابهام، شناسایی نقاط بحرانی و غلبه بر پیچیدگی‌های مسئله	مدیریت	
0.74	4.00	0.82	3.57	0.80	3.67	رصد نظام‌مند و جمع‌آوری هدف‌مند اطلاعات مرتبط با مسئله	موانع ذهنی	
0.65	3.83	0.93	3.63	0.76	3.63	مقایسه تطبیقی استدلال‌های ذینفعان و طرفین مسئله قضایی	همپارچگی	
0.61	4.03	1.01	3.50	0.41	3.20	بررسی مواضع و اقدامات ذینفعان از نقطه‌نظر تفسیر حقوقی قوانین	استدلال‌ها	

ادامه جدول ۴. نتایج اجرای راندهای سه‌گانه روش دلفی

دور سوم Kendall's W(a)=0.633	دور دوم Kendall's W(a)=0.076		دور اول Kendall's W(a)=0.073		شاخص‌ها	مؤلفه	بعد
	SD	میانگین	SD	میانگین			
0.67	3.49	0.81	3.20	0.68	3.50	اتخاذ بینش شک‌گرایی منطقی و نقد سازنده در قبال رویدادهای قضایی	بهره‌مندی
0.51	3.87	1.01	3.73	0.68	3.53	تردید منطقی و مستدل در خصوص تفسیرها و پیش‌فرض‌های ذی‌نفعان	
0.66	3.90	0.89	3.37	0.47	3.30	شناسایی فرایند شکل‌گیری و ایجاد مسئله قضایی توسط ذی‌نفعان	
0.61	3.67	0.97	3.50	0.45	3.27	ترکیب ایده‌ها و استدلال‌های حقوقی با هدف نیل به یک استدلال نهایی	
0.67	3.97	1.11	3.27	0.65	3.30	ارزیابی راه‌حل‌های حقوقی ایدئال اما عادلانه، مبتنی بر قانونی و عملیاتی	
0.59	3.83	0.78	3.47	0.72	3.97	شناسایی راه‌حل‌های حقوقی تجربه‌نشده در شرایط مشابه	
0.67	3.97	1.13	3.40	0.78	3.87	انتزاع پیچیدگی و پویایی مسائل قضایی با رویکرد نقشه ذهنی استدلالی	
0.55	3.80	1.03	3.80	0.67	3.63	پردازش حقوقی مفاهیم، استدلال‌ها و استنباط‌ها از قوانین و آراء حقوقی	
0.57	3.77	1.15	3.67	0.81	3.63	اقدام به رقابت استدلالی در خصوص مسئله قضایی واحد با دیگران	
0.56	3.97	1.00	3.60	0.63	3.50	جراحی استدلال‌های دیگران در خصوص مسئله قضایی واحد	
0.69	3.93	1.07	3.60	0.65	3.30	الگوسازی از استدلال‌های متفاوت دیگران و شناسایی نکات یادگیرنده	بهره‌مندی

باتوجه به نتایج مرحله تحقیق کیفی، الگوی توسعه راه‌حلی بومی منابع انسانی قضایی در شکل

شماره ۲ ارائه می‌شود.

شکل ۲. الگوی توسعه راه‌حل‌یابی حقوقی منابع انسانی قضایی / منبع: مولفان

یافته‌های تحقیق در بخش کمی تحقیق شامل آمار توصیفی، آزمون بهنجار (نرمال) بودن داده‌ها و آمار استنباطی می‌باشد که برای تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار LISREL 8.8 استفاده شده است. در بخش آمار استنباطی نتایج شامل تحلیل عاملی تأییدی، آزمون فرضیه‌های تحقیق، آزمون تی تک‌نمونه و آزمون رتبه‌بندی فریدمن است.

جدول ۵. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه آماری تحقیق

عنوان	جنسیت		تحصیلات			سابقه کار (سال)		
	مرد	زن	کارشناسی	ارشد	دکتر	۶ الی ۱۰	۱۱ الی ۱۵	بیشتر از ۲۰
تعداد	۲۶۴	۱۲	۴۷	۲۰۱	۲۸	۱۸۱	۷۴	۲۱
جمع	۲۷۶		۲۷۶			۲۷۶		

بررسی نتیجه آزمون آلفای کرونباخ مقدار ۰/۹۲۱ را نشان داده است که گویای پایایی بالای پرسشنامه تحقیق است. نتایج آزمون کولموگروف - اسمیرنوف در سطح خطای ۰/۰۵ نشان می‌دهد

که مقدار معنی‌داری بزرگتر یا مساوی ۰/۰۵ است؛ همچنین نتایج بررسی چولگی و کشیدگی نشان می‌دهد که داده‌ها در بازه (۲، ۲-) قرار دارند؛ لذا توزیع داده‌ها بهنجار می‌باشد. بررسی بارهای عاملی نشان داد که همه بارهای عاملی در هر دو مرحله تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول و مرتبه دوم مقداری بالاتر از ۰/۶ است، لذا با اطمینان بالا روایی محتوایی پرسشنامه تأیید می‌شود؛ لذا می‌توان از توان پرسشنامه برای اندازه‌گیری مدل اطمینان حاصل نمود. به‌منظور بررسی صحت اندازه‌گیری الگوی تحقیق توسط پرسشنامه، از آزمون T استفاده شده است. بررسی نتایج آزمون T نشان می‌دهد که آماره T در همه مؤلفه‌ها، بزرگتر از مقدار بحرانی $t_{0.05}$ یعنی ۱/۹۶ است؛ بنابراین بار عاملی مشاهده‌شده، معنی‌دار است و مؤلفه‌های مرتبط با هر عامل به‌درستی عامل مربوطه را اندازه‌گیری می‌کنند.

جدول ۶. نتایج آمار توصیفی و استنباطی

بعد	مؤلفه	KS	چولگی	کشیدگی	نماد	بارعاملی	آماره T	ه‌ج‌م*	نتیجه
سازه‌سنجی	استدلال حقوقی	۳,۹۸۰	۰,۳۰۱-	۰,۳۶۴-	X11	۰,۶۲	۱۰/۵۵	۰,۳۸۴	پذیرش
	دانش میان‌رشته‌ای	۸,۵۷۸	۱,۵۵۴-	۱,۸۹۵	X12	۰,۶۳	۹/۱۹	۰,۳۹۷	پذیرش
	نظام حقوقی چندگانه	۳,۶۵۷	۰,۱۷۲-	۰,۳۳۵-	X13	۰,۶۶	۹/۴۵	۰,۴۳۶	پذیرش
	مسائل قضایی شاخص	۴,۲۷۵	۰,۱۵۷	۰,۵۳۱-	X14	۰,۶۱	۸/۹۹	۰,۳۷۲	پذیرش
عوامل فرآیندی	مسئله‌یابی قضایی	۵,۴۵۴	۰,۷۰۴-	۰,۵۱۷-	M1	۰,۵۲	۲/۳۲	۰,۲۷۰	پذیرش
	مدیریت نظم ثانویه قضایی	۳,۵۴۶	۰,۳۷۲-	۰,۳۵۰-	M2	۰,۵۴	۳/۳۳	۰,۲۹۲	پذیرش
	حافظه تطبیقی قضایی	۵,۲۵۸	۰,۱۴۳-	۰,۵۱۴-	M3	۰,۵۶	۳/۷۳	۰,۳۱۴	پذیرش
	ترجیحات فکری ذینفعان	۶,۵۹۴	۰,۴۴۸	۱,۸۱۳-	M4	۰,۵۹	۳/۷۵	۰,۳۴۸	پذیرش
	مدیریت موانع ذهنی	۷,۲۰۷	۰,۷۸۲	۱,۳۹۹-	M5	۰,۷۱	۳/۸۲	۰,۵۰۴	پذیرش
	همپارچگی استدلال حقوقی	۵,۳۸۳	۰,۳۵۷	۰,۰۲۹	M6	۰,۶۹	۳/۸۱	۰,۴۷۶	پذیرش
ویژگی‌های سازه‌سنجی	پرورش تفکر انتقادی	۴,۳۳۶	۰,۲۴۳	۰,۸۲۲	X21	۰,۵۸	۸/۶۰	۰,۳۳۶	پذیرش
	پرورش تفکر طراحی	۶,۲۵۰	۰,۱۱۳	۰,۵۵۲-	X22	۰,۶۸	۹/۲۴	۰,۴۶۲	پذیرش
	پرورش تفکر خلاق	۴,۷۴۶	۰,۲۵۰-	۰,۳۸۵	X23	۰,۶۲	۸/۷۵	۰,۳۸۴	پذیرش
	نقشه‌پردازی ذهنی	۵,۱۵۱	۰,۶۸۷-	۰,۳۲۱	X24	۰,۶۱	۸/۶۵	۰,۳۷۲	پذیرش
*	الگویابی استدلال‌های رقیب	۳,۸۷۶	۰,۲۱۰-	۰,۸۱۴-	Q26	۰,۶۲	۹/۸۱	۰,۳۸۴	پذیرش

* عامل نتیجه‌ای / ه‌ج‌م: همبستگی چندگانه مربع

مبتنی بر مدل پژوهش، ۵ فرضیه تعیین شده است. به منظور آزمون فرضیه‌های تحقیق از تحلیل مدل ساختاری (تخمین استاندارد) استفاده شده است؛ تا ارتباط میان متغیرهای تحقیق و در نتیجه تأیید و یا فرضیه‌های تحقیق بررسی شود.

فرضیه ۱ تحقیق: عوامل بسترساز بر عوامل فرایندی تأثیر معنی‌دار دارد.

فرضیه ۲ تحقیق: عوامل بسترساز بر عامل نتیجه‌ای تأثیر معنی‌دار دارد.

فرضیه ۳ تحقیق: عوامل فرایندی بر عامل نتیجه‌ای تأثیر معنی‌دار دارد.

فرضیه ۴ تحقیق: عوامل محتوایی بر عوامل فرایندی تأثیر معنی‌دار دارد.

فرضیه ۵ تحقیق: عوامل محتوایی بر عامل نتیجه‌ای تأثیر معنی‌دار دارد.

فرضیه ۱ تحقیق: عوامل بسترساز در عوامل فرایندی نقش مثبت و معنی‌داری دارد. بار عاملی استاندارد تأثیر عوامل بسترساز بر عوامل فرایندی مقدار $0/52$ به دست آمده است. همچنین مقدار آماره t نیز $6/41$ به دست آمده است که از مقدار بحرانی $1/96$ بزرگتر است. بنابراین با اطمینان 95% می‌توان ادعا کرد: عوامل بسترساز بر عوامل فرایندی تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

فرضیه ۲ تحقیق: عوامل بسترساز در عامل نتیجه‌ای نقش مثبت و معنی‌داری دارد. بار عاملی استاندارد تأثیر عوامل بسترساز بر عوامل نتیجه‌ای مقدار $0/29$ به دست آمده است. همچنین مقدار آماره t نیز $2/79$ به دست آمده است که از مقدار بحرانی $1/96$ بزرگتر است. بنابراین، با اطمینان 95% می‌توان ادعا کرد: عوامل بسترساز بر عوامل نتیجه‌ای تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

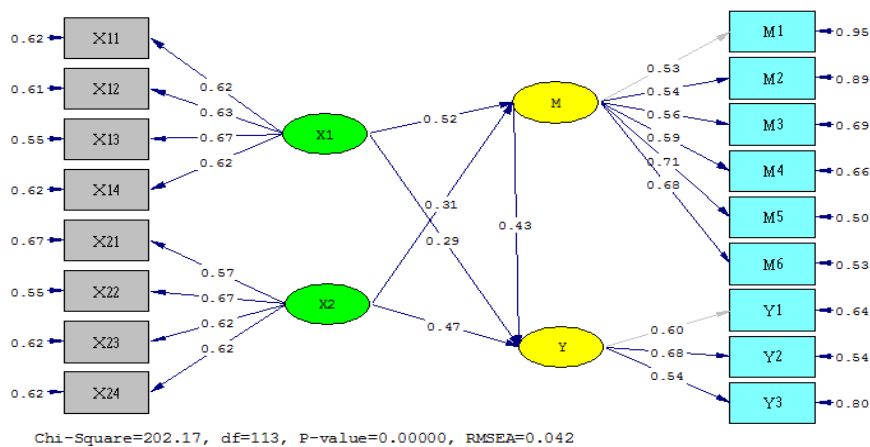
فرضیه ۳ تحقیق: عوامل فرایندی در عامل نتیجه‌ای نقش مثبت و معنی‌داری دارد. بار عاملی استاندارد تأثیر عوامل فرایندی بر عوامل نتیجه‌ای مقدار $0/43$ به دست آمده است. همچنین مقدار آماره t نیز $5/92$ به دست آمده است که از مقدار بحرانی $1/96$ بزرگتر است. بنابراین با اطمینان 95% می‌توان ادعا کرد: عوامل فرایندی بر عوامل نتیجه‌ای تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

فرضیه ۴ تحقیق: عوامل محتوایی در عوامل فرایندی نقش مثبت و معنی‌داری دارد. بار عاملی استاندارد تأثیر عوامل محتوایی بر عوامل فرایندی مقدار $0/31$ به دست آمده است. همچنین مقدار آماره t نیز $3/21$ به دست آمده است که از مقدار بحرانی $1/96$ بزرگتر است. بنابراین با اطمینان

۹۵٪ می‌توان ادعا کرد: عوامل محتوایی بر عوامل فرایندی تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد. فرضیه ۵ تحقیق: عوامل محتوایی در عامل نتیجه‌ای نقش مثبت و معنی‌داری دارد. بار عاملی استاندارد تأثیر عوامل محتوایی بر عوامل نتیجه‌ای مقدار ۰/۴۷ به‌دست آمده است. همچنین مقدار آماره t نیز ۶/۱۸ به‌دست آمده است که از مقدار بحرانی ۱/۹۶ بزرگتر است. بنابراین با اطمینان ۹۵٪ می‌توان ادعا کرد: عوامل محتوایی بر عوامل نتیجه‌ای تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد. بررسی شاخص‌های برازش مدل در تحلیل عاملی تأییدی و مدل ساختاری نشان می‌دهد که مقدار RMSEA کم‌تر از ۰/۰۵ و نسبت کای دو به درجه آزادی کم‌تر از ۲ است. سایر شاخص‌ها نیز مطلوب هستند.

جدول ۷. نتایج بررسی شاخص‌های برازش الگوی تحقیق

IFI	CFI	NNFI	NFI	AGFI	GFI	RMSEA	χ^2/df	شاخص برازندگی
0 - 1	>0.9	>0.9	>0.9	>0.9	>0.9	<0.1	<2	مقادیر قابل قبول
۲0.9	۲0.9	0.92	۲0.9	0.91	۳0.9	۳0.04	۸۱۱.	تحلیل عاملی
0.96	0.92	0.92	0.94	0.91	0.93	0.042	1.79	مدل ساختاری

شکل ۳. مدل ساختاری آزمون فرضیه‌های پژوهش (تخمین استاندارد)

توضیح: M: عوامل فرایندی / X1: عوامل بستر ساز / X2: عوامل محتوایی / Y: عامل نتیجه‌ای

به منظور بررسی دیدگاه افراد پیرامون وضعیت ابعاد الگوی تحقیق نتایج آزمون t تک‌نمونه‌ای در سطح اطمینان ۹۵٪ بررسی شده است. میانگین دیدگاه پاسخگویان در خصوص همه ابعاد از حد وسط طیف یعنی ۳ بالاتر است. مقدار معنی‌داری یعنی ۰/۰۰۰ در همه ابعاد از سطح خطای ۵٪ کوچکتر می‌باشد. لذا آماره آزمون t از مقدار بحرانی $t_{0.05}$ یعنی ۱/۹۶ بزرگتر است. همچنین هر دو کران بالا و پائین فاصله اطمینان در همه ابعاد مقداری بزرگتر از صفر (مثبت) می‌باشد. بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان نتیجه گرفت که مؤلفه‌های تحقیق از نقطه نظر پاسخگویان در وضعیت مطلوبی قرار دارند.

جدول ۸. نتایج آزمون T تک‌نمونه‌ای

حد بالا	حد پائین	مقدار معنی‌داری	مقدار t	میانگین	بعد
۱,۲۲۰	۱,۱۷۰	۰/۰۰۰	۹۴,۵۲۳	۴,۱۹۵	عوامل بسترساز
۱,۲۰۵	۱,۱۵۹	۰/۰۰۰	۱۰۱,۱۸۲	۴,۱۸۲	عوامل فرایندی
۱,۰۹۲	۱,۰۴۸	۰/۰۰۰	۹۶,۲۷۹	۴,۰۷۰	عوامل محتوایی
۱,۵۸۶	۱,۵۱۳	۰/۰۰۰	۸۲,۵۱۱	۴,۵۵۰	عامل نتیجه‌ای

به منظور رتبه‌بندی مؤلفه‌های مرتبط با هر بعد، از آزمون رتبه‌بندی فریدمن استفاده شده است. نتایج نشان داد که در بعد عوامل بسترساز با سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰، درجه آزادی ۳ و آماره χ^2 - دو ۲۰۰/۲۱۳، مؤلفه استدلال حقوقی در رتبه اول (میانگین ۳/۰۱۳)، مؤلفه مسائل قضایی شاخص در رتبه دوم (میانگین ۲/۶۴۹)، مؤلفه نظام‌های حقوقی چندگانه در رتبه سوم (میانگین ۲/۶۳۶) و دانش میان‌رشته‌ای در رتبه چهارم (میانگین ۱/۷۰۳) قرار دارد. در بعد عوامل فرایندی با سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰، درجه آزادی ۳ و آماره χ^2 - دو ۶۵۱/۶۵، مؤلفه مسئله‌یابی قضایی در رتبه اول (میانگین ۴/۹۹۸)، مؤلفه ترجیحات فکری ذی‌نفعان در رتبه دوم (میانگین ۳/۹۴۴)، مؤلفه مدیریت موانع ذهنی در رتبه سوم (میانگین ۳/۷۲۵)، مؤلفه همپارچگی استدلال‌های حقوقی در رتبه چهارم (میانگین ۳/۴۸۷)، مؤلفه حافظه تطبیقی قضایی در رتبه پنجم (میانگین ۳/۴۳۷) و مؤلفه مدیریت نظم ثانویه قضایی در رتبه ششم (میانگین ۱/۴۰۹) قرار دارد. در بعد عوامل محتوایی با سطح

معنی‌داری ۰/۰۰۰، درجه آزادی ۳ و آماره خی - دو ۲۲۱/۹۹، مؤلفه پرورش تفکر انتقادی در رتبه اول (میانگین ۲/۹۹۸)، مؤلفه پرورش تفکر طراحی در رتبه دوم (میانگین ۲/۹۲۴)، مؤلفه پرورش تفکر خلاق در رتبه سوم (میانگین ۲/۳۲۱) و مؤلفه نقشه‌برداری ذهنی در رتبه چهارم (میانگین ۱/۷۵۷) قرار دارد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

توسعه منابع انسانی به‌مثابه مهم‌ترین عامل موفقیت هر زمینه علمی است. برای توسعه منابع انسانی در هر زمینه علمی از رویکردهای نهادی (سلطان و سلیمان‌تبار، ۱۳۹۴)، جامعه‌شناختی (تونکه‌نژاد و داوری، ۱۳۸۸) و حرفه‌ای (باتمانی و همکاران، ۱۳۹۸) متأثر است. تحقیق حاضر با هدف طراحی الگوی توسعه راه‌حلی‌یابی حقوقی منابع انسانی قضایی با روش ترکیبی در زمینه قضایی (زمینه علمی حقوق) انجام شده است. داده‌های کیفی حاصل از روش‌های مطالعه کتابخانه‌ای، مصاحبه با خبرگان دانشگاهی و قضایی و اجرای پنل دلفی با روش‌های کدگذاری و آزمون توافق‌سنجی کندال مورد تحلیل، تدقیق و تعمیق قرار گرفته است. الگوی حاصل از تحقیق کیفی در مرحله کمی مبتنی بر مدل معادلات ساختاری مورد آزمون قرار گرفت. مبتنی بر الگوی تحقیق، راه‌حلی‌یابی انسان قضایی طی ۴ مرحله توسعه می‌یابد. در مرحله اول راه‌حلی‌یابی حقوقی انسان قضایی طی اقدامات چهارگانه بسترسازی می‌یابد. اولین اقدام بسترساز ارتقای توانایی استدلال حقوقی از رهگذر مطالعه و رجوع به متون حقوقی و نیز ساده‌سازی استدلال‌های مدنظر قانون‌گذار است. دومین اقدام کسب دانش از منظرهای علمی متعدد و آمیزش دانش حقوقی و غیرحقوقی است. سومین اقدام مطالعه و مقایسه تطبیقی استدلال‌ها و تفسیرهای حقوقی و درک سلسله‌مراتبی استدلال‌ها و تفسیرهای حقوقی در قوانین چندگانه است و نهایتاً چهارمین اقدام مطالعه پرونده‌های قضایی شاخص و منتخب است. اقدامات بسترساز در مرحله کمی تحقیق با میانگین ۴/۱۹۵ و مقدار ۹۴/۵۲۳ در آزمون t تک‌نمونه‌ای توسط نمونه آماری در سطح مطلوب ارزیابی

شد. مطابق با دیدگاه اپل‌بی و همکاران^۱ (۲۰۱۳) و مک‌کرادن^۲ (۲۰۱۱) در این پژوهش نیز مطالعه و رجوع به متون حقوقی منجر به بهبود توانایی استدلال قضات دادگستری می‌شود، زیرا قاضی از رهگذر تفاسیر حقوقی به عمق نیت قانون‌گذار پی می‌برد و می‌تواند منظور قانون‌گذار را راه‌حل‌های حقوقی به‌اجرا گذارد. مبتنی بر یافته‌های پژوهش حاضر، متون حقوقی همچنین امکان بهبود مهارت استدلال قاضی را از رهگذر تفاسیر حقوقی متنوع از قوانین و مقایسه آنها با همدیگر فراهم می‌سازد. همان‌طور که پوسنر (۲۰۰۸) و گرهات^۳ (۲۰۰۸) ادعان داشته‌اند در این پژوهش نیز تسلط قاضی بر دانش میان‌رشته‌ای از زمینه‌های توسعه راه‌حل‌یابی حقوقی است. پیرو نتایج تحقیق حاضر قاضی برای ارائه راه‌حل‌های حقوقی نیازمند سطحی از توان تحلیل در زمینه‌های میان‌رشته‌ای و آمیزش آن با دانش حقوقی است. مطابق با دیدگاه جن و همکاران^۴ (۲۰۰۶) در این پژوهش مقایسه تطبیقی تفاسیر حقوقی در نظام‌های حقوقی چندگانه به‌مثابه بستری برای توسعه راه‌حل‌یابی حقوقی است. نتایج این پژوهش همچنین مطابق با دیدگاه مازارس^۵ (۲۰۰۲) مقایسه تفاسیر حقوقی از قوانین را به‌صورت سلسله‌مراتبی پیشنهاد می‌کند؛ زیرا مقایسه سلسله‌مراتبی تفاسیر اولویت‌های قانونی را برای قاضی نمایان می‌سازد. در راستای دیدگاه بریکنر^۶ (۲۰۰۹) این پژوهش نیز مطالعه پرونده‌های قضایی شاخص را مبنایی برای توسعه مهارت راه‌حل‌یابی حقوقی معرفی می‌کند. زیرا همان‌طور که لاسول^۷ (۲۰۱۱) عنوان نموده است، یادگیری از ساختارهای استدلالی به‌مثابه موضوع محوری در مطالعه پرونده‌های قضایی شاخص است. در مطالعه پرونده-های قضایی شاخص قاضی با ورود به ذهن فرد حل‌کننده پرونده، ساختار راه‌حل‌یابی او را کشف نماید. در مرحله دوم راه‌حل‌یابی حقوقی طی اقدامات محتوایی چهارگانه توسعه می‌یابد. اولین اقدام محتوایی پرورش تفکر انتقادی از رهگذر اتخاذ بینش شک‌گرایی منطقی و نقد سازنده

1. Appleby et al
2. McCrudden
3. Gerhardt
4. Genn et al
5. Mazzaresse
6. Brickner
7. Lasswell

درقبال رویدادهای قضایی و تفسیرها و پیش‌فرض‌های ذی‌نفعان است. دومین اقدام محتوایی پرورش تفکر طراحی از طریق شناسایی فرایند شکل‌گیری و ایجاد مسئله قضایی و ترکیب ایده‌ها و استدلال‌های حقوقی است. سومین اقدام پرورش تفکر خلاق با ارزیابی راه‌حل‌های حقوقی ایدئال و نیز شناسایی راه‌حل‌های حقوقی تجربه‌نشده است. درنهایت اقدام چهارم نقشه‌پردازی ذهنی استدلالی از رهگذر انتزاع پیچیدگی و پویایی مسائل قضایی با رویکرد نقشه ذهنی استدلالی و پردازش حقوقی است؛ اقدامات محتوایی در مرحله کمی تحقیق با میانگین ۴/۰۷۰ و مقدار ۹۶/۲۷۹ در آزمون t تک‌نمونه‌ای توسط نمونه آماری در سطح مطلوب ارزیابی شد. همان‌طور که لاسول (۲۰۱۱) عنوان کرده است در این تحقیق نیز قاضی برای ارائه راه‌حل‌های صحیح برای مسئله قضایی نیازمند تردید منطقی در تفاسیر حقوقی از قوانین است. اتخاذ شک‌گرایی منطقی باعث می‌شود قاضی هنگام بررسی مسائل قضایی به سراغ تفاسیر حقوقی بدیع از قوانین برود و مسئله قضایی را عمیق‌تر و دقیق‌تر بررسی نماید. موناسل^۱ (۲۰۱۳) معتقد است تفکر طراحی و خلق نقشه‌های ذهنی به قاضی کمک می‌کند تا بر پیچیدگی موجود در مسئله قضایی از رهگذر طراحی ذهنی مسئله غلبه نماید و در تفاسیر حقوقی سردرگم نشود. در پژوهش حاضر نیز تفکر طراحی و نقشه‌پردازی ذهنی به‌مثابه روش‌هایی کلیدی برای کمک به قضات در حل مسئله قضایی توسط جامعه آماری تأیید شده است. به باور دانیل^۲ (۲۰۱۶) استدلال‌های حقوقی ژرف‌اندیشانه از رهگذر تفکر قضایی خلاق حاصل می‌شود. او معتقد است برای توسعه خلاقیت در استدلال قضایی باید به تمرین استدلال حقوقی پردازد. در این پژوهش توسعه راه‌حل‌یابی حقوقی از رهگذر تمرین تفکر خلاق به‌مثابه زمینه‌ای برای توسعه راه‌حل‌یابی حقوقی تأیید شده است. در مرحله سوم راه‌حل‌یابی انسان قضایی طی شش اقدامات فرایندی و ضمن خدمت توسعه می‌یابد. اولین اقدام فرایندی و یا ضمن خدمت مسئله‌یابی قضایی از رهگذر ریشه‌یابی، گذشته‌شناسی مسئله قضایی و شناسایی منابع اطلاعاتی و اسنادی و ارزیابی آنهاست. دومین اقدام مدیریت نظم ثانویه قضایی مبتنی بر ترسیم وضعیت مطلوب مسئله از نظر قانونی باتکیه بر تفاسیر حقوقی و تبدیل وضعیت قضایی موجود به

1. Monacell
2. Daniel

وضعیت مطلوب است. سومین اقدام فرایندی به کارگیری حافظه تطبیقی قضایی از طریق مقایسه مسائل موجود با مسائل قضایی است که قبلاً به نحو مطلوب حل شده است. چهارمین اقدام فرایندی شناسایی ترجیحات فکری ذی‌نفعان شناسایی مفروضات، نیت، ترجیحات و الویت فکری ذی‌نفعان و مقایسه آنهاست. پنجمین اقدام مدیریت موانع ذهنی از طریق مدیریت ابهام، شناسایی نقاط بحرانی، غلبه بر پیچیدگی‌های مسئله و جمع‌آوری نظام‌مند و هدف‌مند اطلاعات است. نهایتاً ششمین اقدام همپارچگی استدلال‌ها از رهگذر مقایسه تطبیقی استدلال‌های ذی‌نفعان و طرفین مسئله قضایی و بررسی مواضع و اقدامات ذی‌نفعان از نقطه‌نظر تفسیر حقوقی قوانین است. اقدامات فرایندی در مرحله کمی تحقیق با میانگین ۴/۱۸۲ و مقدار ۱۰۱/۱۸۲ در آزمون t تک‌نمونه‌ای توسط نمونه آماری در سطح مطلوب ارزیابی شد. نلسون (۲۰۱۵) درونمایه حرفه قضاوت را بررسی تاریخی مسئله قضایی می‌داند. به زعم او با رجوع به گذشته مسئله قضایی، نحوه چپش آجرهای ساختمان مسئله قضایی نمایان می‌شود و از رهگذر بررسی نیت‌ها و انگیزه‌ها تفسیر حقوقی مسئله قضایی تسهیل می‌گردد. در پژوهش حاضر رجوع به پیشینه و بررسی تاریخی مسئله قضایی مورد توافق مصاحبه‌شوندگان و پاسخگویان بوده است. همان‌طور که هاستی و کارن^۱ (۲۰۱۵) عنوان نموده‌اند محتوای حرفه قاضی هنگام حل مسئله قضایی عبارت از تبدیل وضعیت کنونی مسئله قضایی به نظم حقوقی ثانویه است. به عبارت دیگر، قاضی با کمک استدلال‌های حقوقی، رسیدگی به پرونده را مدیریت می‌نماید تا تمامی ذی‌نفعان به حقوق خود برسند. در این تحقیق مدیریت نظم ثانویه قضایی و تلاش برای برآوردن حقوق همه ذی‌نفعان به مثابه فرصتی برای یادگیری و توسعه قاضی تأیید شده است. پیرو ایده‌های سازبو (۲۰۱۰) در این پژوهش نیز رجوع قاضی به تجربیات مفید خود در گذشته مبنایی برای توسعه راه‌حل‌یابی است. از رهگذر رجوع به تجربیات قضایی، قاضی می‌تواند درکی عمیق و صحیح از ذی‌نفعان داشته باشد. دانیل (۲۰۱۶) و سازبو (۲۰۱۰) هر دو تجربیات قضایی موفق را به مثابه رهیافتی برای غلبه موانع ذهنی عنوان کرده‌اند. موانع ذهنی به مثابه آنتروپی در فرایند حل مسئله قضایی می‌باشند. در این تحقیق رجوع به

1. Hastie and Karen

تجربیات موفق، شناسایی ترجیحات فکری ذی‌نفعان و مدیریت موانع ذهنی به‌عنوان فرصت‌های ضمن خدمت توسعه راه‌حلی‌یابی مورد تأیید بوده است. مطابق با دیدگاه شاپیرو (۲۰۱۱) در این پژوهش نیز تمرین یکپارچه‌سازی ایده‌ها و استدلال‌های حقوقی ذی‌نفعان به‌مثابه زمینه‌ای برای یادگیری حقوقی است. به‌عبارت‌دیگر، تمرکز قاضی بر محتوای استدلالی طرفین و اهتمام به هم‌سازی نمودن استدلال‌ها زمینه‌ای برای یادگیری و توسعه راه‌حلی‌یابی حقوقی قاضی است. در مرحله چهارم راه‌حلی‌یابی حقوقی انسان قضایی از رهگذر اقدام نتیجه‌ای الگویابی استدلال‌های رقیب توسعه می‌یابد. انسان قضایی در این مرحله به رقابت استدلالی با دیگران، جراحی استدلال‌های دیگران و الگوسازی از استدلال‌های دیگران اقدام می‌کند. اقدام نتیجه‌ای در مرحله کمی تحقیق با میانگین ۴/۵۵۰ و مقدار ۸۲/۵۱۱ در آزمون t تک‌نمونه‌ای توسط نمونه آماری در سطح مطلوب ارزیابی شد. گره‌ها (۲۰۰۸) معتقد است دانشجویان حقوق با جدل دیالکتیکی حقوقی نحوه استدلال کردن را تمرین می‌کنند. به‌عبارت‌دیگر از رهگذر جدل استدلالی یک دانشجوی به شناسایی نحوه استدلال سایر دانشجویان می‌پردازد. این روش تمرین استدلال در دانشگاه‌ها به توسعه توان استدلالی دانشجوی منجر می‌شود. مایر^۱ (۲۰۱۴) پیشنهاد می‌کند در عرصه واقعی نیز قاضی می‌تواند از رهگذر بررسی استدلال‌های رقیب در حل مسئله قضایی به نحوه استنتاج حقوقی سایر قضات پی‌برد. مبتنی بر الگوی پژوهش عوامل بستر ساز و محتوایی بر عوامل فرایندی اثر مثبت و معنی‌دار دارند و هر سه عوامل بستر ساز، محتوایی و فرایندی بر عامل نتیجه‌ای اثر مثبت و معنی‌دار دارند. تمامی عوامل بستر ساز، فرایندی و محتوایی به عامل نتیجه‌ای منتهی می‌شوند و به توسعه توان راه‌حلی‌یابی حقوقی منجر می‌شوند. این روابط در قالب فرضیه‌های تحقیق مورد آزمون قرار گرفت و نتایج حاکی از اثر مثبت و معنی‌داری روابط میان ابعاد است. پیرو انجام تحقیق حاضر دو پیشنهاد برای انجام تحقیقات آتی به شرح زیر ارائه می‌شود.

- در پژوهش حاضر روابط میان ابعاد مدل توسعه راه‌حلی‌یابی حقوقی منابع انسانی قضایی مطالعه شده است. لذا پژوهش درخصوص بررسی روابط میان مؤلفه‌های ابعاد مدل توسعه

راه‌حل‌یابی حقوقی پیشنهاد می‌شود.

- در این پژوهش ابعاد بستر ساز، فرایندی، محتوایی و نتیجه‌ای توسعه راه‌حل‌یابی حقوقی منابع انسانی قضایی شناسایی و آزمون شده است؛ لذا پژوهش در خصوص توسعه مؤلفه‌های هر یک از ابعاد بستر ساز، فرایندی، محتوایی و نتیجه‌ای در توسعه منابع انسانی پیشنهاد می‌شود.

منابع

- الشریف، مهدی (۱۳۹۶)، سهم اشراق و استدلال در فرایند دادرسی، *مجله مطالعات حقوقی*، دانشگاه شیراز، سال ۹، شماره ۱: ۲۹ - ۱.
- الشریف، محمدمهدی (۱۳۸۶)، صورت‌گرایی در استدلال حقوقی، *فصلنامه حقوق*، تهران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، سال ۳۷، شماره ۲.
- باتمانی، محمدمین؛ باباشاهی، جبار و یزدانی، حمیدرضا (۱۳۹۸)، فهم حرفه‌ای‌سازی حوزه مدیریت منابع انسانی، *فصلنامه پژوهش‌های مدیریت منابع انسانی*، سال ۱۱، شماره ۲ (پیاپی ۳۶): ۱۰۰ - ۷۵.
- برزگر، عبدالرضا و رحمانی، تهمنه (۱۳۹۳)، تحلیل آثار ناشی از بحران تفکر حقوقی در جامعه وکالتی ایران، *اولین همایش ملی وکالت، اخلاق، فقه و حقوق*.
- برمن، هارولد (۱۳۸۹)، استدلال حقوقی، ترجمه مسعود حبیبی مظاهری، *ماهنامه کانون*، پژوهشگاه علوم انسانی.
- تروپر، میشل (۱۳۸۵)، فلسفه علم حقوق؛ ترجمه مجتبی واعظی، *نشریه حقوق اساسی*، سال چهارم، شماره ۶ و ۷: ۴۱۶ - ۴۰۱.
- تونکه‌نژاد، ماندنی و داوری، علی (۱۳۸۸)، توسعه منابع انسانی با رویکرد جامعه‌شناختی سازمان، *فصلنامه پژوهش‌های مدیریت منابع انسانی*، سال ۱، شماره ۳: ۸۰ - ۵۰.
- حجازی، الهه؛ سرمد، زهره و بازرگان، عباس (۱۳۸۱)، *روش‌های تحقیق در علوم رفتاری*، تهران، انتشارات: آگاه.
- سلطانی، محمدرضا و سلیمان‌تبار، مصطفی (۱۳۹۴)، بررسی عوامل مؤثر بر توسعه منابع انسانی با رویکرد نهادی، *فصلنامه پژوهش‌های مدیریت منابع انسانی*، سال ۷، شماره ۳: ۷۸ - ۵۱.
- شریفی، مهدی (۱۳۹۴)، شیوه تفسیر غایت‌گرا، *فصلنامه قضاوت*، دوره ۱۵، شماره ۸۴: ۱۰۸ - ۹۱.
- شیم، پرلمان (۱۳۸۸)، *استدلال قضایی و منطق حقوقی*، برگردان، حسن حبیبی، مجله دادنامه، شماره ۱.
- صادق‌منش، جعفر و فرخی‌نیا، علی (۱۳۹۱)، مینا، روش و جایگاه استدلال قضایی، *مجله حقوقی دادگستری*، شماره ۷۹.
- قوه قضاییه (۱۳۹۶)، تأثیر ویژگی‌های شخصیتی در افزایش کارآیی دستگاه قضایی، *مجله پیام آموزش قضایی*، معاونت منابع انسانی قوه قضاییه، شماره ۲: ۲۷ - ۲۴.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۸۶)، *فلسفه علم حقوق*، جلد ۱ و ۲، تهران: شرکت سهامی انتشار.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۸۹)، *مقدمه علم حقوق*، تهران: شرکت سهامی انتشار.
- کیوانفر، شهرام (۱۳۸۴)، *پراگماتیسم حقوقی*، *مجله تحقیقات حقوقی*: ۱۶۷-۱۴۶.

منصورنژاد، محمد (۱۳۸۵)، فلسفه حقوق در دو معنا، مجله حقوقی عدالت آرا، شماره ۲ و ۳.

- Agrawala S. K. (1984) Indian Judicial Reasoning and Transnational Law; **India and International Law**; Pp. 1-21.
- American Bar Association (2017) **Essential Qualities of the Professional Lawyer**; ISBN: 978-1-62722-052-1 Product Code: 21500482013, 329 Pages, 6 x 9, paperback; sharon.kube@americanbar.org.
- Appleby, Gabrielle; Burdon, Peter and Reilly, Alexander (2013) Critical Thinking in Legal Education; **Legal Education Review**: Vol. 23: No. 2, PP. 6-24.
- Arsp Gerber, David (2013) Single- and Multiple-Rule Theories of Judicial Reasoning; **Philosophy of Law and Social Philosophy**, Vol. 60, No. 1 (1974), pp. 53-77.
- Bekhruz, Kh. (2011) Legal Thinking, Understanding of Law and the Legal System; **Law and Legal Journal**; Pp. 201, 205.
- Berger, Barbara (2009) **the 10 Mental Laws and the Power of Mind**; Www.Beamteam.Com.
- Blackshield, T., Coper, M., and George W. (2003) **Judicial Reasoning. Oxford Companion to the High Court of Australia**, 373; Oxford Reference Online.
- Blackstone, W. T. (2011) Criteria of Adequacy for Judicial Reasoning; **legal reasoning**; Vol. 14, No. 53/54, Pp. 233-242.
- Breyer Stephen (2009) Economic Reasoning and Judicial Review; **the Economic Journal**, Vol. 119, No. 535; Pp. 123-135.
- Brickner, Paul (2009) How Judges Think, Case Western Reserve Law Review, Vol. 59, No. 3, pp. 42-61.
- Broiles R. David (1996) **Toward a Reasoned Judicial Decision**, spring 1966; <https://doi.org/10.1111/j.2041-6962.1966.tb01857.x>
- Cassam, Quassim. (2010) **Judging, Believing and Thinking**, 29; <https://doi.org/10.1111/j.1533-6077.2010.00179.x>.
- Cavanagh Ralph, Sarat Austin (1980) Thinking about Courts: Toward and Beyond A Jurisprudence of Judicial Competence; **Law & Society Review**, Vol. 14, No. 2 Pp. 371-420.
- Cervera De Alejo, Analyse ET Logique (2013) Judicial Reasoning and Theoretical Reasoning, **legal reasoning**; Vol. 14, No. 53/54, pp. 471-475.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2007). **Designing and conducting mixed methods research**. Thousand Oaks, Calif.: SAGE Publications.
- Curriden, Mark (2000) Putting The Squeeze On Juries: Can One Imperious Judge Do A Better Job of Deciding Cases Than 12 Angry Men– Or Women?; **Aba Journal**, Vol. 86, No. 8; Pp. 52-67.
- Daniel, R. Ernst (2016) Reviewed Work: Brandeis and the Progressive Constitution: Erie, the Judicial Power; **Law & Social Inquiry**; Vol. 26, No. 3, pp. 719-740.
- Dawe, Hazel (2017) Learning achievement goal theory and teaching students legal problem solving; **The Law Teacher**; Vol. 8; pp. 28-41.
- Frank, Jerome N., (1949). **Legal Thinking in Three Dimensions**; Yale Law School Legal Scholarship Repository; 4094.
- Frankfurter, Felix (1948) Personal Ambitions Of Judges: Should A Judge "Think Beyond The Judicial"? **American Bar Association Journal**, Vol. 34, No. 8; Pp. 656-659.

- Genn, Dame, H, Partington, M and Wheeler, S. (2006) **Law in the Real World: Improving Our Understanding of How Law Works: Final Report and Recommendation**, London: Nuffield Foundation
- Gerhardt J. Michael (2008) How a Judge Thinks, **Minnesota Law Review**, Vol. 14, No. 28, PP. 2185-2224.
- Giraud J.P. (1980) Legal Reasoning and the Judicial Process; **American Bar Association Journal**, Vol. 66, No. 10 (October, 1980), P. 1170.
- Gobet, F. (1997) A Pattern recognition Theory of Search in Expert Problem Solving; **Thinking & Reasoning**, Vol. 3; Issue 4
- Hastie, Reid and Karen, Gideon (2015) **Causal Thinking in Judgments**, 18 December 2015 <https://doi.org/10.1002/9781118468333.ch21>.
- Hirsch Levi, Edward (1948) **An Introduction to Legal Reasoning**, 15 University of Chicago Law Review 501.
- Hirsch Levi, Edward (2001) **The Nature of Judicial Reasoning**, 32 University of Chicago Law Review 395.
- Hohfeld Newcomb, Wesley (1913) Some Fundamental Legal Conceptions As Applied In Judicial Reasoning; **Yale Law Journal**, Vol. 23, No. 1; Pp. 16-59
- Hohfeld, Newcomb, Wesley (1917) Fundamental Legal Conceptions As Applied In Judicial Reasoning; **Yale Law Journal**, Vol. 26, No. 8; Pp. 710-770.
- James, Nickolas; Hughes, Clair; Cappa, Clare (2010) **Conceptualizing, developing and accessing critical thinking in law**; Pages 285-297.
- Jaunzemis D. A; Holzinger J. M; Chan, M. W; Shenoy P. P. (2019) Evidence Gathering For Hypothesis Resolution Using Judicial Evidential Reasoning; **Information Fusion**; Vol. 49, pp. 26-45.
- Lasswell, Harold D. (2011) Self-Analysis and Judicial Thinking, **International Journal of Ethics**; Vol. 40, No. 3; pp. 354-362.
- Maccormack Geoffrey (2011) Judicial Reasoning in the Southern Song; **Journal of Song-Yuan Studies**, No. 41, Pp. 107-189
- Markesinis Basil (2000) Judicial Style and Judicial Reasoning in England and Germany, **Cambridge Law Journal**, Vol. 59, No. 2, Pp. 294-309.
- Mazzarese, Tecla (2002) **Towards the Semantics of "Constitutive" in Judicial Reasoning**, 17 December, <https://doi.org/10.1111/1467-9337.00122>.
- McCrudden, C. (2006) Legal research and social sciences. **Law Quarterly Review**, 122: 632-50.
- Melser, Derek (2004) **The Act of Thinking**; **Massachusetts Institute of Technology**; ISBN 0-262-13446-2
- Meyer, Philip N. (2014) Stealing Stories from the Movies: Think Of Your Trial as A Screenplay, With the Judge And Jury Watching the Drama Unfold; **Aba Journal**, Vol. 100, No. 8; Pp. 30-31
- Millar Perry S., Baar Carl (1981) **Thinking about Courts: Organization Theory and Judicial Distinctiveness** (Pp. 21-42); McGill-Queen's University Press.
- Monacell, P. James (2013) an Application of Cognitive Dissonance Theory to Resentencing and Other Reappearances by the Same Judge, **Law and Human Behavior**; Vol. 1, No. 4, pp. 385-401.
- Morton, F. L.; Snow, Dave; (2018), **Precedents, Statutes and Legal Reasoning** (Pp. 330-

- 369). University Of Calgary Press.
- Nelson J. Michael (2015) **Judicial Behavior: International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences**; Encyclopedia; Pages 885-890.
- Pendas, Devin O. (2007) **The Language of Law School: Learning to “Think Like a Lawyer**; Oxford; Boston College; New York: Oxford University Press.
- Perry, D. Thomas (2014) Judicial Method and the Concept of Reasoning, **Ethics**, Vol. 80, No. 1; pp. 1-20.
- Posner, Richard A. (2008) **The Mind of the Legislating Judge**; Book Chapter, (Pp. 93-122) Harvard University Press.
- Prakken, H. (2015) **Legal Reasoning: Computational Models International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences**, Encyclopedia; pp. 784-791.
- Prott, Lyndel V. (1978) Judicial Reasoning in the Common Law and Code Law Systems; **Philosophy of Law and Social Philosophy**, Vol. 64, No. 3, Pp. 417-43
- Radin, Max (1925) the Theory of Judicial Decision: Or How Judges Think; **American Bar Association Journal**; Vol. 11, No. 6; Pp. 357-362
- Rassin, Eric (2015) Rational Thinking Promotes Suspect-friendly Legal Decision Making; **Applied Cognitive Psychology**; Vol 30, Issue 3.
- Reeves, Anthony R. (2010) Do Judges Have An Obligation To Enforce The Law? Moral Responsibility and Judicial-Reasoning; **Law and Philosophy**, Vol. 29, No. 2; Pp. 159-187.
- Richard A. Posner (2010) **How Judges Think**; Harvard University Press; Reprint edition (May 1, 2010).
- Robert Lowry Clinton (2011) Game Theory, Legal History, and the Origins of Judicial Review; **American Journal of Political Science**, Vol. 38, No. 2; pp. 285-302.
- Ryan, Philippa (2017) Teaching collaborative problem-solving skills to law students; **The Law Teacher**; Vol 51, 2017 - Issue 2.
- Samuel, Geoffrey (2015) **Legal Reasoning and Argumentation International Encyclopedia of the Social Behavioral Sciences**; Encyclopedia, pp. 776-783.
- Schauer, Frederick (2010) **Thinking Like A Lawyer: A New Introduction to Legal Reasoning**; Harvard University Press.
- Shapiro Scott J. (2011) **Legal Reasoning and Judicial Decision Making** (Pp. 234-258). Harvard University Press.
- Siems, Mathias M. (2008) Legal Originality, **Oxford Journal of Legal Studies**, Vol. 28, No. 1 (spring, 2008), pp. 147-164 (18 pages)
- Spaak, Torben (2008) **Relativism in Legal Thinking; Ratio Juris**; Vol 21, Issue 1; first published: 19 February 2008.
- Stuckey, Roy. (2007) **Best Practices for Legal Education: A Vision and a Road Map**. Columbia, SC: Clinical Legal Education Association.
- Szabo, Mark (2010) Design Thinking in Legal Practice Management; **Design Management Review**; Vol 21, Issue 3; First published: 29 September 2010.
- Varga, Csaba (1998) **The Paradigms of Legal Thinking**; Director of the Institute for Legal Philosophy, Pázmány Péter Catholic University of Hungary.
- Vick, D. (2004) Interdisciplinary and the discipline of law, **Journal of Law and Society**, 31: 163-93.
- Wahlgren, Peter (2009) **Legal Reasoning, a Jurisprudential Model**; Stockholm Institute for

Scandinavian Law 1957-2009.

Warner K. A. (1990) **Judicial reasoning and precedent: negligently inflicted psychological** injuries March; doi.org/10.1111/j.1748-121X.1990.tb00029.x

Wigton RS (1996) Social judgment theory and medical judgment; **Thinking and Reasoning**; vol. 2; pp. 175-90.